

ורבא משמיה דרב נחמן אמר: כל אמות שאמרו חכמים בין בסוכה ומבוי ובין בכלאים — באמה בת ששה משערים.

אלא, הללו, האמות שבכלאים משערינן להו באמות גדולות שוחקות [כשהאדם שוחק שפתיו מתרחקות זו מזו, ערוך]. כלומר: מודדים בטפחים גדולים, שנמדדים כשיש ריוח בין האצבעות [שהרי הטפח ארבע אצבעות], לחומרא.⁽¹⁰⁾

והללו, שבסוכה ושבמבוי באמות עצבות [כשהאדם עצב שפתיו מדובקות זו לזו, ערוך], כלומר: שנמדדים בטפחים קטנים, שהאצבעות מדובקות זו לזו, לחומרא.

מיתיבי לאביי משמיה דרב נחמן:

כל אמות שאמרו חכמים, באמה בת ששה, ובלבד שלא יהו מכוונות.

T-א

והשתא מקשינן: בשלמא לרבא משמיה דרב נחמן, מפרשינן להא דאמרינן בברייתא "ובלבד שלא יהו מכוונות", דהכי קאמר: ובלבד שלא יהו כל האמות שאמרו חכמים מכוונות ושוות זו לזו.

כי היכי דליחויין: הללו, האמות של כלאים שוחקות, והללו, האמות של סוכה ומבוי עצבות.

אלא לאביי קשיא, שהרי בהדיא אמרינן בברייתא שכל אמות משערינן באמה בת ששה!?

ובכל אלו האמות שהוזכרו, משערינן באמות גדולות בנות ששה טפחים — להחמיר!

ומקשינן: היכי קאמר רב נחמן בסתם: "אמת כלאים באמה בת ששה", דמשמע שבכל עניני כלאים מודדים באמה של ששה טפחים?

והא איכא רצופים [ומפרש להו בסמוך], ששיעורן הוא בארבע אמות, דאם משערינן להו באמה בת ששה הוי לקולא?

דתנן: כרם הנטוע שורות שורות רצופות, שאין בין שורה לשורה כדי צרכו להילוך עגלה בינתיים, אלא נטוע על פחות מארבע אמות בין שורה לשורה:

רבי שמעון אומר: כיון שאין דרך הכרמים להיות נטועים בצורה שכזאת — אינו נחשב "כרם" כלל, ומותר לזרוע שם זרעים.

וחכמים אומרים: הרי הוא כרם, ואסור לזרוע שם. מפני שרואין את האמצעיים [השורות האמצעיות] כאילו אינם, ונשאר בין שורה לשורה כשיעור הראוי.

והשתא תיקשי, הרי לרבי שמעון צריך לשער באמה קטנה, דאזלינן לחומרא.

ומשנינן: דרב נחמן סבירא ליה כרבנן, דאמרי אפילו נטועין רצופין הוי כרם.

ואיבעית אימא: לעולם איכא למימר דרב נחמן כרבי שמעון סבירא ליה.

ורק רוב אמות שהוזכרו לענין כלאים הוא דקאמר רב נחמן דמשערינן באמה בת ששה לחומרא, ולא כולן!

10. ההפרש שבין אמה שוחקת לאמה עציבה, ראה ב"עיונים".

שאמרו חכמים גם אמות של ששה וגם אמות של חמשה — ודאי מחלוקת תנאי היא.

שהרי תנא קמא ודאי חולק עליו, כדאמרן, וסובר שאת כל האמות משערים בששה.

אבל הא מספקא לן: האם לרבא, דסבירא ליה שכל אמות שאמרו חכמים באמה בת ששה, מי לימא, דרבן שמעון בן גמליאל, דקאמר "כל אמות שאמרו חכמים בכלאים באמה בת ששה", למעוטי אמת סוכה ואמת מבוי קאתי, וגם לדבריו של רבא מחלוקת תנאי היא?

אמר לך רבא: אנא דאמרי בין כתנא קמא ובין כרבן שמעון בן גמליאל, ולשיטתי הם לא נחלקו בדבר.

ורבן שמעון בן גמליאל שהזכיר בדבריו כלאים, לא התכוון לומר שכל עיקר הדין של אמה בת ששה אינו אלא בכלאים.

אלא, רבן שמעון בן גמליאל — משום סיפא דמילתיה "ובלבד שלא יהו מצומצמות" נקט בדבריו כלאים. והא אתא לאשמועינן: רק אמת כלאים הוא דלא יצמצם אלא יעשנה שוחקת, אבל אמת סוכה ואמת מבוי — יצמצם!

ומקשינן עלה: אם כן כדקאמרת, ולימא, יאמר רבן שמעון בן גמליאל: אמת כלאים לא יצמצם. ותו לא לימא מידי.

אלא, בהכרח, "באמה בת ששה" שהזכיר רבן שמעון בן גמליאל בדבריו — למעוטי מאי? לאו, למעוטי אמת סוכה ואמת מבוי שהן נמדדות באמות בת חמשה, ופליג על תנא קמא?!

אמר, יתרין לך אביי: אימא הכי קתני: כל אמות שאמרו חכמים בכלאים — באמה בת ששה. כי דוקא אמת כלאים נמדדת באמה בת ששה, ולא אמות שבסוכה ושבמבוי. ובלבד שלא יהו אותן אמות שבכלאים מכוונות ומצומצמות, אלא אמות מרווחות ושוחקות.

ותמהינן עלה: והא מודקתני בסיפא דההיא ברייתא:

רבן שמעון בן גמליאל אומר: כל אמות שאמרו חכמים בכלאים באמה בת ששה טפחים, ובלבד שלא יהו מצומצמות.

מוכח שרבן שמעון בן גמליאל הוא שאמר את ההלכה שכל אמות שאמרו בכלאיים נמדדות באמה בת ששה טפחים, מכלל, דתנא קמא לא בכלאים בלבד קאמר, אלא בכל אמות קאמר שיהיו בנות ששה טפחים, ואפילו אמות של סוכה ומבוי?!

אלא, מביאה הגמרא תירוץ אחר לפי אביי:

אמר לך אביי: לעולם תנא קמא סבירא ליה שבין אמת כלאים ובין אמה שבסוכה ושבמבוי נמדדות באמה בת ששה.

אך לאו מי איכא, האם לא נמצא, רבן שמעון בן גמליאל, דקאי כוותי, שסובר כמוני, שאמת כלאים בלבד משערין באמה בת ששה, ולא אמה שבסוכה ושבמבוי דמשערין באמה בת חמשה?!

ואם כן, אנא — דאמרי סובר אני כרבן שמעון בן גמליאל!

ומפרשינן: הא פשיטא, כי לאביי, הסובר כרבן שמעון בן גמליאל, שיש בכלל האמות

ודחינן: לא בא רבן שמעון בן גמליאל למעוטי אמת סוכה ואמת מבוי.

אלא כונתו היא למעוטי את האמה של יסוד המזבח [שבתחתית המזבח, בגובה אמה, היה בולט המזבח אמה, והוא נקרא יסוד], ואת האמה של "סוכה המזבח" [שבגובה חמש אמות מן היסוד מצטמצם רוחב המזבח באמה אחת, והמשטח שנוצר, ברוחב אמה, נקרא סוכה, שעליו הולכים הכהנים מסביב למזבח למתן דמים על קרנות המזבח].

לומר, שמידתן של שתי אמות אלו אינה באמה של ששה טפחים, אלא של חמשה טפחים.

דהכי כתיב בנבואת יחזקאל אודות מידות מזבח החיצון:

"ואלה מידות המזבח:

כל מידות המזבח [המבוארות באותה הנבואה] הן באמות גדולות [בנות ששה טפחים], כאשר כל אמה שיעורה הוא אמה קטנה בת חמשה טפחים ועוד טפה, ובסך הכל ששה טפחים, ובאלו מודדין אותן.

אבל שאר האמות שבמזבח אינן באמות גדולות.

אלא: וחיק האמה, ואמה רחב, וגבולה אל שפתה סביב, שרחבו זרת האחד, וזה גב המזבח. כל אלו — באמה קטנה, בת חמשה טפחים, מודדין אותם".

ומפרשין לקרא:

א. "חיק האמה" שהוא חקויו ותיקונו של

המזבח מלמטה — זה הוא היסוד, שהיה גובהו אמה קטנה [אבל גגו של היסוד נמדד באמה גדולה].

ב. "ואמה רחב" — זה כניסת הסוכה, שנמדד באמה קטנה [אבל חמש אמות גובה שמן היסוד עד לסוכה היו באמות גדולות].

ג. "וגבולה אל שפתה סביב" — אלו חקרנות שבגג המזבח, בארבע פינותיו, שהיו רחבים אמה קטנה על אמה קטנה.

וכשאתה מודד מאמצעית הקרן לשפתו אתה מוצא חצי אמה, הנקראת "זרת". וזהו שאמר הכתוב: וגבולה, מידת הקרן מהמרכז אל שפתה, סביב — "זרת האחד".

ד. וזה גב המזבח — זה מזבח הזהב [מזבח הפנימי], שהיה ארכו אמה קטנה, ורחבו אמה קטנה. [נתבאר על פי הפירוש השני ברש"י].

אמר רבי חייא בר אשי אמר רב:

א. שיעורין שנתנו חכמים לכל דבר, כגון כזית במאכלות אסורות, וכן שאר שיעורין דמפרש לקמן.

ב. חציצין חציצה הפוסלת בטבילה.

ג. והלכות מחיצין, וכגון שתהא גבוהה המחיצה עשרה, וכן שאר הלכותיה.

כולן: הלכה למשה מסיני הם.

ומקשינן עלה: והא שיעורין מדאורייתא הוא! כלומר, מן דרשה של המקרא יש ללומדן, ואינן נקראים "הלכה למשה מסיני"? (11)

דכתיב "ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורימון ארץ זית שמן ודבש".

ואמר רב חנן: כל הפסוק הזה ללמד שיעורין נאמר! שהפסוק מדבר בשבחה של ארץ ישראל, שאפילו בדברי תורה צריכין לשער בפירותיה איסורין שבתורה. [רש"י סוכה דף ה:]

וכך מלמדים פירות ארץ ישראל על שיעורי תורה:

חטה — מלמדת לכדתנן: הנכנס לבית המנוגע בצרעת, וכליו [בגדיו] מוטלין על כתיפיו ואינן על גופו כדרך, וסנדליו וטבעותיו בידיו ולא ברגליו ובאצבעותיו כדרך, הוא [הנכנס עצמו] והם [הכלים הסנדלים והטבעות] טמאין מיד בכניסתו ואף קודם ששהה בבית המנוגע, שבין הוא ובין בגדיו באו אל הבית, והתורה אמרה: "והבא אל הבית וגו' יטמא".

אבל אם היה לבוש כליו כדרך על גופו, וסנדליו כדרך ברגליו, וטבעותיו באצבעותיו, הוא טמא מיד, אבל הן טהורין, ומשום שהן בטלין אליו ואינן בכלל "והבא אל הבית וגו' יטמא". אלא שמכל מקום אם שהה הלוּבש בבית, הרי בגדיו גם כן טמאים וטעונין כיבוס בגדים [טבילה במקוה], שכך אמרה תורה: "והאוכל בבית יכבס את בגדיו", ודרשינן: שאם יששה בבית כדי שיעור אכילה טעון כיבוס בגדים,

ושיעור שהייתו: עד שישהא בכדי אכילת פרס [חצי] מככר, [שככר שלם הוא מזון שתי סעודות האמור בעירוּבֵי תחומין] [לקמן פב:], ואמרינן התם: "וחציה לבית המנוגע", ושם נתבאר גודלו של הככר [העשוי מפת חיטין הנאכלת מהר ולא פת שיעורין, ויאכלנו כשהוא מיפב ולא כשהוא בעמידה והולך ובא שאז שוהה יותר באכילה, ואוכל בליפתן שעל ידה נאכלת הפת מהר. וללמד: ששיעור השהיה בכדי אכילת פת חיטין, אמרה תורה: חטה.

שעורה — לכדתנן: עצם של מת, בשיעור כשעורה — מטמא את הנוגע בו בטומאת מגע, ומטמא את הנושא אותו בטומאת משא.

ואינו מטמא עצם שאין עליו בשר, בטומאת אהל [אלא אם כן היה שם שדרה שלמה של עצמות המת, או גולגולת, או רוב עצמות בנין הגוף, או רוב מנין העצמות].

גפן — ללמד שיעור כדי רביעית יין לנזיר. שאם שתה הנזיר יין בשיעור כזה — לוקה.

[כן פירש רש"י כאן, אבל בסוכה ו א פירש רש"י באופן אחר: שבא הכתוב ללמד ששיעור חרצנים וזגים, שאסור לנזיר לאכלם. ואיכא למאן דאמר ששיעור האכילה נמדד ברביעית. אין משערין אותו ברביעית מים אלא ברביעית יין.

11. ש"הלכה למשה מסיני" נקראים ההלכות שנאמרו למשה, ואין להם רמז במקרא ואינו נקשר בו, ואי אפשר להוציאו בדרך מדרכי הסברא, עליו לבדו נאמר הלכה למשה מסיני.

וכיון שכן, מפני מה אתם אומרים שהשיעורין הלכה למשה מסיני, והרי נרמז עליהם בפסוק. הקדמת הרמב"ם לפירוש המשניות ד"ה וכאשר.